

När det 'felaktiga' språket blev litteratur

Berättelse

En uppväxt mellan två världar

Jonas Hassen Khemiri föddes i Stockholm 1978, med en svensk mamma och en pappa från Tunisien. Han växte upp på Söder tillsammans med sina två bröder. Att ha rötter i två länder och två språk skulle senare bli ett av de viktigaste ämnena i hans författarskap, vilket innebär att hans egen bakgrund och hans böcker är svåra att skilja åt.

Efter gymnasiet studerade han både litteratur och internationell ekonomi. Men det var skrivandet som drog honom till sig, och 2003 kom debutromanen "Ett öga rött".

Ett språkligt experiment

Det som gjorde debuten så omtalad var språket. Khemiri lät sin unge huvudperson berätta på en brutet, nästan påhittad svenska, trots att karaktären var född och uppvuxen i Sverige. Många läsare läste först detta som ett "invandrarsvenskt" språk. Men Khemiri ville antyda något annat: att språket var ett medvetet val, ett sätt att göra uppror och att skapa en egen röst. Följaktligen tvingades läsaren fundera på vem som egentligen bestämmer hur en "riktig svensk" ska låta. Boken blev en av 2000-talets mest uppmärksammade svenska debuter och såldes i stora upplagor.

Tre år senare kom "Montecore", en roman om förhållandet mellan en son och en pappa. Å ena sidan handlar boken om en enskild familj, å andra sidan ställer den stora frågor om migration, minne och vem som har rätt att berätta en annan människas historia.

Författare och dramatiker

Khemiri är inte bara romanförfattare utan också en av Sveriges mest spelade dramatiker. Pjäsen "Invasion!" sattes upp i flera länder och nådde en internationell publik. Sammanlagt har hans texter översatts till ett stort antal språk runt om i världen, vilket säger något om hur frågorna han skriver om – identitet, tillhörighet och utanförskap – berör människor långt utanför Sverige.

År 2015 kom romanen "Allt jag inte minns", där en berättare försöker pussla ihop bilden av en död vän genom andras minnen. Samma år belönades Khemiri med Augustpriset, Sveriges mest prestigefyllda litteraturpris. Trots detta fortsatte han att utforska nya former och teman snarare än att upprepa sig.

Ett liv på två kontinenter

År 2021 fick han det franska priset Prix Médicis étranger för romanen "Pappaklausulen", och samma år flyttade han med sin familj till New York, där han undervisar unga författare vid New York University. Däremot fortsätter han att skriva på svenska. Det kan tyckas motsägelsefullt att bo i en engelskspråkig stad men hålla fast vid sitt modersmål, men för Khemiri är svenskan själva platsen där berättelserna föds.

Khemiris författarskap visar att ett språk som av många anses "felaktigt" kan bli till stor litteratur. Å ena sidan skriver han om en mycket svensk verklighet, å andra sidan handlar böckerna om något allmänmänskligt: behovet av att själv få bestämma vem man är. Kanske är det därför hans röst hörs så tydligt, både i Sverige och i världen.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
författarskap	allt det en författare har skrivit och hur hen skriver
rötter	varifrån en familj och dess historia kommer
debutroman	en författares allra första roman
omtalad	mycket diskuterad, många pratar om den
medvetet val	något man väljer med flit, inte av en slump
göra uppror	gå emot regler eller det som anses normalt
migration	när människor flyttar från ett land till ett annat
dramatiker	en person som skriver pjäser för teatern
tillhörighet	känslan av att höra till en grupp eller plats
utanförskap	att stå utanför en gemenskap
prestigefylld	mycket fin och respekterad
modersmål	det språk man lärde sig först som barn
motsägelsefullt	när två saker verkar gå emot varandra
allmänmänsklig	sådant som gäller alla människor

Läsförståelsefrågor

- Vad i Khemiris bakgrund blev senare ett centralt ämne i hans böcker?
 - Att han studerade ekonomi
 - Att han hade rötter i två länder och språk
 - Att han växte upp utan syskon
- Hur ska språket i "Ett öga rött" förstås, enligt texten?
 - Som ett misstag av en oerfaren författare
 - Som ett medvetet val och ett sätt att skapa en egen röst
 - Som ett språk han lärde sig i Tunisien
- Vad handlar "Montecore" om?
 - Förhållandet mellan en son och en pappa
 - En resa runt jorden
 - Ett krig mellan två länder
- Varför nämns att Khemiris texter översatts till ett stort antal språk?
 - För att visa att han kan många språk
 - För att visa att hans teman berör människor även utanför Sverige
 - För att visa att han bor utomlands
- Vad gör berättaren i "Allt jag inte minns"?
 - Försöker förstå en död vän genom andras minnen
 - Reser till New York
 - Skriver en pjäs
- Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 - Khemiri vann Augustpriset 2015.
 - Khemiri slutade skriva på svenska när han flyttade till New York.
 - Khemiri har skrivit fler romaner än pjäser.
- Khemiri arbetar i dag som lärare för unga författare. (ja / nej / det står inte i texten)
- Khemiri flyttade till New York men håller fast vid svenskan. Texten kallar detta "motsägelsefullt". Förklara varför, och hur Khemiri själv ser på det.
- Vad menas med meningen att hans böcker handlar om "behovet av att själv få bestämma vem man är"? Ge ett exempel från texten.
- Texten säger att Khemiris egen bakgrund och hans böcker "är svåra att skilja åt". Vad tror du att det betyder? Använd texten.
- Varför kan man säga att språket i "Ett öga rött" var ett slags uppror? Förklara med egna ord.

12. Vilket budskap tror du att texten vill ge läsaren om språk och identitet? Motivera ditt svar.

Diskussionsfrågor

- Khemiri använde ett “felaktigt” språk med flit i sin debut. Kan ett språk vara “fel”? Vem bestämmer det?
- Texten säger att frågan om vem man är berör människor över hela världen. Varför tror du att just den frågan känns så viktig för många?
- Khemiri bor i New York men skriver på svenska. Hur hänger ett språk ihop med vem man känner sig som?
- Å ena sidan handlar Khemiris böcker om en svensk verklighet, å andra sidan om något allmänmänskligt. Kan en berättelse vara både lokal och universell samtidigt? Ge exempel.
- **Skriv (6 meningar):** Beskriv ett tillfälle då du kände att andra bestämde vem du var utifrån ditt språk eller din bakgrund. Hur reagerade du, och vad tänker du om det nu?